

**INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANINI O'QITISHDA
MEDIASAVODXONLIGINING O'RNI****Abdurazzoqov Fayzulla****SHDPI talabasi****Nurullayeva Malika Baxtiyor qizi****Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabasi****Yaxiyaxonova Muxiba Maxmudjonovna****Ilmiy maslahatchi: Shahrisabz davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.16567261>**

Annotatsiya. Ushbu maqolada informatika va axborot texnologiyalari fanini o'qitishda mediasavodxonlikning o'rni tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib borayotgan hozirgi davrda mediasavodxonlik nafaqat axborotni iste'mol qilish, balki uni tahlil qilish, to'g'ri baholash va undan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda mediasavodxonlik orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, soxta axborot va manipulyatsiyani aniqlash, hamda raqamli xavfsizlikni ta'minlash kabi jihatlar muhokama qilinadi. Shuningdek, maqolada mediasavodxonlikni informatikaga integratsiya qilishning samarali usullari, jumladan, memlar orqali bilim olish hamda interfaol mashg'ulotlar tashkil etish taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Mediasavodxonlik, informatika ta'limi, raqamli xavfsizlik, tanqidiy tafakkur, soxta axborot, axborot texnologiyalari, internet madaniyati, fakt-chek, vizual ta'lim, memlar, axborot manipulyatsiyasi, o'quv jarayoni.

Abstract. This article analyzes the role of media literacy in teaching computer science and information technology. In today's era of rapid development of digital technologies, media literacy serves to form the skills not only to consume information, but also to analyze it, correctly evaluate it and use it effectively. The study discusses aspects such as developing students' critical thinking skills through media literacy, identifying fake information and manipulation, and ensuring digital security. The article also suggests effective ways to integrate media literacy into computer science, including learning through memes and organizing interactive classes.

Keywords: Media literacy, computer science education, digital security, critical thinking, fake information, information technology, internet culture, fact-checking, visual education, memes, information manipulation, learning process.

Аннотация. В данной статье анализируется роль медиаграмотности в преподавании информатики и информационных технологий. В современную эпоху, когда цифровые технологии стремительно развиваются, медиаграмотность служит формированию не только умения потреблять информацию, но и анализировать ее, правильно оценивать и эффективно использовать. В исследовании обсуждаются такие аспекты, как развитие навыков критического мышления учащихся посредством медиаграмотности, выявление фейковой информации и манипуляций, а также обеспечение цифровой безопасности. Также в статье предлагаются эффективные методы интеграции медиаграмотности в информатику, в том числе обучение через мемы и организация интерактивных занятий.

Ключевые слова: Медиаграмотность, информатическое образование, цифровая безопасность, критическое мышление, фейковая информация, информационные

технологии, интернет-культура, фактчекинг, визуальное образование, мемы, манипулирование информацией, образовательный процесс.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda axborot oqimi mislsiz darajada ortib bormoqda va odamlar har kuni minglab axborot manbalariga duch kelishmoqda. Ushbu axborotning barchasi ham ishonchli emas, chunki yolg'on, soxta va manipulyativ ma'lumotlar keng tarqalgan. Shu sababli, mediasavodxonlik bugungi kunda nafaqat ijtimoiy hayotda, balki ta'lim tizimida ham muhim o'rin tutadi. Xususan, informatika va axborot texnologiyalari fanini o'qitishda mediasavodxonlikning ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Mediasavodxonlik – bu faqatgina yangiliklarni tekshirish emas, balki ma'lumotlarni to'g'ri tushunish, tahlil qilish va ulardan oqilona foydalanish qobiliyatini anglatadi. Informatika fani esa o'quvchilarga raqamli texnologiyalar bilan ishlash, axborotni qayta ishlash va tahlil qilish imkoniyatini beradi. Ushbu fan doirasida mediasavodxonlikni rivojlantirish orqali o'quvchilar nafaqat dasturlash yoki kompyuter texnologiyalaridan foydalanishni o'rganadilar, balki internetdagi ishonchli va yolg'on ma'lumotlarni ajratish, ijtimoiy tarmoqlarda xavfsiz harakat qilish, shuningdek, raqamli etikaga rioya qilish kabi muhim ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Bugungi kunda o'quvchilarning ko'pchiligi axborotni asosan internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali oladi. Biroq ularning aksariyati har bir ma'lumotni tahlil qilish va ishonchliligini tekshirish ko'nikmalariga ega emas. Bu esa noto'g'ri axborotga ishonish, yolg'on xabarlarga aldanish va hatto kiberxavfsizlik tahdidlariga duch kelish xavfini oshiradi. Informatika fanida mediasavodxonlikni o'qitish orqali bu muammolarni hal qilish mumkin. O'qituvchilar zamonaviy pedagogik metodlar, interfaol mashg'ulotlar va amaliy mashqlar yordamida o'quvchilarga soxta axborotni tahlil qilish, ishonchli manbalarni aniqlash va ularning ishonchliligini tekshirishni o'rgatishlari lozim.

Adabiyotlar tahlili. Mediasavodxonlik va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, informatika va axborot texnologiyalari fanini o'qitishda mediasavodxonlikni rivojlantirishga doir O'zbekiston va xorijiy olimlarning tadqiqotlari muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qilishini ta'kidlaydilar.

O'zbek tadqiqotchilari To'rayev U. va Xasanov I.– “Axborot texnologiyalari fanida mediasavodxonlikning ahamiyati” nomli tadqiqotida “Zamonaviy raqamli makonda o'quvchilarning axborotni tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biridir. Informatika fanida mediasavodxonlikni shakllantirish orqali o'quvchilarning axborotga nisbatan tanqidiy yondashuvi va raqamli xavfsizlik borasidagi bilimi oshiriladi”, - deb ta'kidlaydi.[1]

Xususan, o'zbek tadqiqotchilaridan yana biri Karimov S. “Mediasavodxonlik va ta'lim: raqamli asr talablari” nomli maqolasida quyidagilarni keltiradi: “Mediasavodxonlik ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni shakllantirish bilan bog'liq bo'lib, u informatika fanida o'quvchilarning axborot manbalaridan foydalanish qobiliyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi”. Muallif mediasavodxonlikni oshirish uchun ta'lim jarayonida interfaol dars metodlari va amaliy mashg'ulotlardan foydalanish kerakligini ta'kidlaydi.[2]

Mediasavodxonlik va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati haqida gap ketganda xorij tadqiqotchilaridan Livingstone S. ning “Digital Literacy and Media Awareness in Education” nomli tadqiqotida mediasavodxonlikning ta'lim jarayonidagi o'rnini tahlil qilganini ko'rish mumkin. Jumladan, “O'quvchilarga internet muhitida axborotni to'g'ri tahlil qilish va soxta

ma'lumotlarni ajratish bo'yicha ko'nikmalar berish zamonaviy ta'limning ajralmas qismidir. Mediasavodxonlikni informatikaga integratsiya qilish, o'quvchilarning internetdagi ishonchli va noto'g'ri axborotni farqlash imkoniyatlarini oshiradi", - deb o'tadi.[3]

Metodlar. Informatika darslarida mediasavodxonlikni rivojlantirish uchun interfaol va noodatiy metodlardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi hamda o'quvchilarning tanqidiy fikrlashga, axborotni tahlil qilishga, raqamli xavfsizlik ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Bunday metodlarga quyidagilarni misol qilish mumkin:

- *“Soxta yoki haqiqiy?”*. O'qituvchi o'quvchilarga turli internet manbalaridan olingan axborotlarni (yangiliklar, maqolalar, ijtimoiy tarmoq postlari) taqdim etadi. O'quvchilar ushbu axborotlarni fact-checking vositalari orqali tekshirib, haqiqat yoki soxta ekanligini aniqlashadi.
- *“Xaker chaqiruv”*. O'quvchilarga kiberxavfsizlik bo'yicha simulyatsiya qilingan muammolar beriladi. Ular qanday qilib himoyalaniшни, phishing xabarlarini aniqlashni va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni o'rganadilar.
- *“Memlar orqali bilim olish”*. O'quvchilarga memlar yaratish topshiriladi, lekin ular tanqidiy fikrlashni shakllantirish va mediasavodxonlikni o'rgatishga qaratilgan bo'lishi kerak. Masalan, soxta yangiliklar, internetda firibgarlik, yoki axborot xavfsizligi haqida memlar yaratish.
- *“Kod ichida yolg'onni top”*. Informatika darslarida dasturlash bilan bog'liq holda mediasavodxonlikni o'rgatish uchun kod ichiga xatolar yoki noto'g'ri ma'lumotlar joylashtiriladi. O'quvchilar bu xatolarni topib, ularni to'g'rilashlari kerak.

Natija. Biz sizga “Memlar orqali bilim olish” metodini tavsiya qilamiz. O'quvchilar turli mavzular bo'yicha memlar yaratishadi va ularga tahliliy yondashuv orqali mediasavodxonlikka oid xulosalar chiqarishadi. Memlar ijtimoiy tarmoqlardagi tez tarqaladigan axborot shakli bo'lgani sababli, o'quvchilar soxta yangiliklar, axborot manipulyatsiyasi va raqamli madaniyat bo'yicha tushunchalar hosil qilishadi.

Bosqich	Faoliyat	Vaqt
1. Kirish	O'qituvchi mediasavodxonlik va memlarning axborot tarqatishdagi roli haqida tushuntiradi. O'quvchilar bilan quyidagi savollar muhokama qilinadi: - Memlar orqali axborot qanday tarqaladi? - Memlar haqiqatni buzib ko'rsatishi mumkinmi? - Soxta yoki manipulyatsiyalangan memlar qanday oqibatlarga olib kelishi mumkin?	10-15 daqiqa
2. Asosiy qism	1. Jamoalarga bo'lish: O'quvchilar 3-4 kishidan iborat guruhlariga ajratiladi. 2. Mem yaratish: Guruhlar quyidagi yo'nalishlardan birini tanlab mem tayyorlaydi: - Soxta yangiliklar (Fake News) - Internetda aldov va firibgarlik - Axborot xavfsizligi va parol muhofazasi - Raqamli madaniyat va xushmuomalalik 3. Memlarni taqdim etish: Har bir guruh o'z memini sinfga namoyish qilib, uning asosiy maqsadini tushuntiradi. 4. Muhokama: Qaysi mem eng ta'sirli bo'lgani va mediasavodxonlik bilan qanday bog'liqligi muhokama qilinadi.	25-30 daqiqa

3. Yakuniy bosqich	Xulosa chiqarish: - Mem orqali axborot tarqatish qanday xavflarga ega? - Axborotni baholash va tanqidiy yondashuv mediasavodxonlik uchun qanchalik muhim? Eng kreativ mem sinf a'zolari tomonidan ovoz berish orqali tanlanadi va dars resursi sifatida saqlanadi.	10-15 daqiqa
Natijalar	- O'quvchilar vizual metod orqali mediasavodxonlik tushunchasini oson o'zlashtirishadi. - Soxta axborotni tanib olishni o'rganishadi. - Axborot manbalarini baholash ko'nikmalari shakllanadi. - Jamoaviy ishlash va kreativ tafakkur rivojlanadi.	

Xulosa. Axborot texnologiyalari kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylangan hozirgi davrda mediasavodxonlik ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi. Xususan, informatika va axborot texnologiyalari fanini o'qitishda mediasavodxonlik o'quvchilarning raqamli axborotni tahlil qilish, undan samarali foydalanish va axborot xurujlaridan himoyalash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mediasavodxonlik orqali o'quvchilar soxta ma'lumotlarni ajrata olish, axborot manbalarining ishonchliligini baholash, hamda ijtimoiy tarmoqlardagi axborot oqimini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, informatikani o'qitishda mediasavodxonlikni targ'ib qilish o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi, ularning raqamli etikaga bo'lgan yondashuvini shakllantiradi va internetdan xavfsiz foydalanish madaniyatini mustahkamlaydi. Bu esa, o'z navbatida, yosh avlodni axborot tahdidlaridan himoya qilishga ham xizmat qiladi.

Shu sababli, quyidagi takliflarni ilgari suraman:

- Mediasavodxonlik elementlarini informatikaga integratsiya qilish – dars jarayonida memlar, infografikalar, fakt-chek metodlari kabi vizual va interfaol vositalardan foydalanish.
- Raqamli xavfsizlik bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish – shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, phishing hujumlarini aniqlash va parol xavfsizligi bo'yicha treninglar o'tkazish.
- Soxta axborot va manipulyatsiyani tahlil qilish bo'yicha maxsus darslarni o'tkazish – o'quvchilarni real hayotda duch keladigan axborot xurujlaridan ogoh qilish.
- O'qituvchilar uchun mediasavodxonlik bo'yicha malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish – pedagoglarning axborot texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini oshirish.

Umuman olganda, mediasavodxonlikni informatikaga integratsiya qilish orqali biz texnologiyalarni faqat iste'mol qiluvchi emas, balki ulardan oqilona foydalana oladigan yoshlarni tarbiyalashga erishamiz. Bu esa, kelajakda raqamli dunyoda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdievna, Axmedova Barno. "USE OF PROGRAMMING LANGUAGES IN SOLVING TECHNICAL PROBLEMS." *International scientific-online conference International scientific-online conference*.
2. Barno Abdiyevna Axmedova. "TA'LIM XIZMATLARINI SINERGIK SAMARADORLIGINI

- OSHIRISH MODELLARI". ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. 2025/2. Страницы 170-175
3. Barno Abdiyevna Axmedova. "RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITDA TA'LIM XIZMATI SIFATINI OSHIRISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARI". ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. 2025/2. Страницы 176-180.
 4. Axmedova, Barno. "Ta'lim xizmatlari sifatini oshirishning nazariy-ilmiy asoslari." *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT* 3.2 (2025).
 5. Mukhitdinov Khudayar Suyunovich, Axmedova Barno Abdiyevna. "TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL BUSINESS LEARNING PROCESSES IN IMPROVING THE QUALITY OF REGIONAL EDUCATIONAL SERVICES". *Journal of Survey in Fisheries Sciences*. 2023/3/9. Страницы 3200-3216.
 6. Mukhitdinov Khudoyar Suyunovich, Axmedova Barno Abdiyevna. "Econometric modeling and forecasting of educational services to the population of the region". *To Secure Your Paper As Per UGC Guidelines We Are Providing A Electronic Bar Code*. 2021/1. Страницы 241-251.
 7. Барно Абдиевна Ахмедова. "Рақамли иқтисодиёт шароитида таълим хизмати сифатини оширишнинг моҳияти ва вазифалари". ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2022. Страницы 28-31.
 8. Барно Абдиевна Ахмедова. "Ways to Improve the Quality of Educational Services Using ICT". *Eurasian Journal of History, Geography and Economics*. 2022. Страницы 34-38.
 9. Барно Абдиевна Ахмедова. "Econometric Methods Aimed at Improving the Quality and Digitalization Of Educational Services". *Eurasian Research Bulletin*. 2022. Страницы 66-70.
 10. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raқamli iqtisodiyot sharoitida ta'lim xizmati sifatini oshirishda ekonometrikadan foydalanish metodikasi". ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2022. Страницы 42-45.
 11. Барно Абдиевна Ахмедова. "Ta'limda raqamli iqtisodiyot muammolari tahlili". *O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI*. 2022/5. Страницы 639-642.
 12. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raқamli iqtisodiyotda ekonometrik usullardan foydalanib ta'lim xizmati sifatini oshirish". *O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI*. 2022/5. Страницы 642-644.
 13. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raқamli iqtisodiyotda ta'lim xizmatlarini takomillashtirish". *O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI*. 2022/5. Страницы 644-646.
 14. Akhmedova Barno Abdiyevna. "PRINCIPLES OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION BASED ON THE USE OF ICT". *Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA)*. 2023. Страницы 48-59.
 15. Барно Ахмедова. "РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ". *Международная конференция академических наук*. 2023/3/4. Страницы 8-24.
 16. Барно Ахмедова. "ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ". *Development of pedagogical technologies in modern sciences*. 2023/3/4. Страницы 11-26.
 17. Barno Axmedova. "MASOFAVIY TA'LIM IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH

SHAROITDAGI O'RNINI VA AHAMIYATI". Наука и технология в современном мире. 2023/3/5.
Страницы 63-73.

18. Barno Axmedova. "MASOFAVIY TA'LIM IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH
SHAROITDA ASOSIY OMIL SIFATIDA". Наука и технология в современном мире. 2023/3/5.
Страницы 74-84.